

обліку та економічного аналізу враховують специфіку господарського та бухгалтерського законодавства країни-походження літературного джерела. Таке «сліпе» наслідування і перенесення затвердження в національну облікову практику призводить до низки негативних моментів і ще більше заплутує ситуацію щодо критерію, на основі якого ресурси можуть бути відображені в системі бухгалтерського обліку суб'єктів господарювання України.

5. Враховуючи відсутність єдиних методологічних засад бухгалтерського обліку, відповідь на питання чи відображається власність в активі балансу підприємства може бути достовірно сформульована тільки після уточнення низки питань щодо особливостей ведення бухгалтерського обліку на конкретному підприємстві.

Таким чином, вищевикладене яскраво свідчить про необхідність подальшого обґрунтування змістовного наповнення такої категорії бухгалтерського обліку як «активи», а також зміни методології бухгалтерського обліку в країні, яка відповідає вимогам нормативних актів, що регулюють питання організації та ведення бухгалтерського обліку.

УДК 657.47

Садовська І. Б.,

к.е.н., професор,

завідувач кафедри обліку і аудиту,

Луцький національний технічний університет

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ РЕГУЛЮВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ

Об'єктивна поява управлінського обліку на теренах економічного простору поставила до науки ряд запитань стосовно формування його моделі регулювання. Традиційний підхід, який оснований на принципах стандартизованого формування результатної інформації, не вписується в місію управлінського обліку, який розвивається в новому економічному середовищі, де переважають інноваційні моделі, інформатизація суспільства та інтелектуальні системи. Набула нового етапу розвитку інституційна економічна теорія. Її пізнавальний потенціал тільки починає складати теоретичний і методологічний базис економічних дисцип-

лін. Незважаючи на істотні досягнення вітчизняних і зарубіжних вчених, залишається немало питань теоретичного і прикладного характеру, пов'язаних з неефективністю діючої системи обліку загалом. Позиціонування моделі регулювання управлінського обліку, який би забезпечував адекватність цілісної системи умовам інтелектуальної економіки та, водночас, достатній рівень формалізації і системності, становить головну науково-практичну проблему, яка потребує оперативного вирішення на відповідному рівні.

Традиційний або класичний підхід до формування методологічного базису та моделі регулювання управлінського обліку спостерігається у працях К. Друрі та українських вчених: С. Ф. Голова, Л. В. Нападівської, М. С. Пушкаря. Характерним для цього підходу є використання витратної теорії. Другий підхід — новітній теоретико-економічний інституціональний. В основі цього підходу лежить інституціональна економічна теорія. Вона характеризується значною кількістю різноманітних шкіл та концепцій (неінституціональна економічна теорія, економічна теорія права власності, теорія трансакційних та інтеракційних витрат тощо). За висловлюванням Г. Г. Кірейцева, всебічний підхід до тлумачення категорії «інститут» становить важливу передумову науково обґрунтованого визначення шляхів подальшого, ефективного, орієнтованого на капітал-власність і капітал-функцію, розвитку моделі управлінського обліку.

Аналіз положень, результатів і висновків інституціональної теорії показав: використання в регулюванні управлінського обліку ключового поняття інститутів, упорядковують відносини економічних агентів і збільшують структурування будь-якої діяльності, здатне представити їх у взаємозв'язку з іншими інститутами в національному інституційному середовищі бухгалтерського обліку, обґрунтувати напрямки його розвитку, інформаційно забезпечивши узгодження специфічних цілей та інтересів усіх учасників трансакцій. Застосування в управлінському обліку розробок інституціональної теорії обумовлено сукупністю формальних і неформальних інститутів (традицій, культури, релігії, стереотипів поведінки, ментальності тощо), в рамках яких він функціонує. Застосування положень інституціоналізму до динаміки інститутів управлінського обліку може стати творчою силою поновлення його парадигми.

Аналіз історичних і економічних умов створення інституціональної теорії, обумовленої обліком зовнішніх (екзогенних) і внутрішніх (ендогенних) обмежень в діяльності суб'єктів госпо-

дарювання, показав, що трансформація управлінського обліку і його регулювання повинна проводитися з опорою на культурне середовище (неформальні інститути), в якому розвивається національна облікова система. Складаючи найважливіший пласт духовної і матеріальної культури, неформальні інститути утворюють систему цінностей суспільства, яка в сукупності з віруваннями, звичаями, ритуалами, стереотипами поведінки, які передаються з покоління в покоління, сприяє специфічній організації будь-якої людської діяльності, включаючи облікову. Зразки поведінки, знімаючи внутрішню напругу національних господарських систем, знижують тривалість і витрати трансакцій, забезпечуючи перевищення корисності отримання товарів, прав, обов'язків над корисністю їх передачі, що призводить до доходу.

Інститути формалізовані на рівні держави та інститути регулювання фінансової звітності на міжнародному рівні, утворили в українській практиці формування моделі управлінського обліку інституційні пастки, усунення яких можливе за умови розробки глобальної концепції національної системи управлінського обліку, розмежування вимог і допущень в методології управлінського обліку, створення дієвої системи галузевого нагляду за виконанням правил управлінського обліку, активізації професійного бухгалтерського співтовариства в оцінці і моніторингу дотримання облікових правил суб'єктами економіки і забезпечення відкритості екологічних і соціальних звітів.

Оптимальний баланс соціальних трансакційних витрат і соціальних вигод від впровадження і дотримання принципів управлінського обліку дозволить добитися їх найбільшої дієздатності, для забезпечення якої потрібне закріплення в нормативних правових документах галузевих методик і правил регулювання управлінського обліку та внутрішньої звітності, що забезпечать інформаційні потреби управлінців різних рівнів та власників капіталу.

Застосування принципів стандартизації управлінського обліку в практичній роботі дозволить оптимізувати розробку внутрішніх регламентів суб'єктами господарювання. Моніторинг дотримання галузевих стандартів управлінського обліку посилить контроль з боку власників капіталу, дасть можливість виявити причини ігнорування в практичній діяльності правил управлінських стандартів, провести їх коригування, підвищивши рівень достовірності і повноти облікової та нефінансової інформації.